

نشست تحلیلی صبا درباره عملکرد جشنواره چهل و یکم تئاتر فجر

تئاتر باید به پرسش‌های امروز پاسخ دهد

سمیه نجفی خاتونی
گفت و گو

شنبه هشتم بهمن ماه ۱۴۰۱ نشست تحلیلی چهل و یکمین جشنواره تئاتر فجر با حضور علیرضا حنیفی نویسنده، پژوهشگر، بازیگر، کارگردان و عضو شورای نظارت مرکز هنرهای نمایشی، رضا آشفته منتقد، پژوهشگر، روزنامه نگار و فعال رسانه‌ای در حوزه تئاتر و سینما و امیر افشار فتوحی دبیر تحریریه روزنامه صبا، با محوریت ارزیابی روند چهل و یکمین تئاتر فجر به میزبانی روزنامه صبا تشکیل شد. همچنین به پیشنهاد کوروش زارعی دبیر جشنواره امسال تئاتر فجر؛ در این جلسه از مشاوران اجرایی ستاد جشنواره تئاتر فجر برای پاسخگویی به موضوعات مطرح شده دعوت به عمل آمد که به دلیل مشغله کاری در این نشست حضور پیدا نکردند. اما همچنان روزنامه صبا آمادگی خود را برای انتقال نظرات دست اندرکاران تئاتر فجر اعلام می‌دارد.

امیر افشار فتوحی، در ادامه نشست عنوان کرد: در این راستا نقش مرکز هنرهای نمایشی در ارائه آثار هنرمندان این دوره که نه پرسشی از کار خود دارند و نه به اسلوب اجرایی تئاتر واقف هستند چیست؟ احساس من این است مسئولین در این برهه زمانی بدون هیچ توجهی به آثار ارائه شده، توجه خود را به این موضوع معطوف کرده‌اند که با آثار ضعیف کنار بیایند تا فقط جشنواره برگزار شود.

علیرضا حنیفی افزود: در سال‌های قبل برای اینکسکه یک اثر به جشنواره فجر راه پیدا کند مراحل بسیار سخت و پیچیده‌ای را پشت سر می‌گذاشت و آثار با جلسات نقد و بررسی در یک بازدید حضوری به صورت موشکافانه بررسی می‌شد. اما امسال متأسفانه برای بازیکنان یک لوح فشرده از نمایش‌ها ارسال شد و مراحل به صورت فرمالیته گذشت. من خودم یکی از داروان همین جشنواره‌ها بوده‌ام، اتفاقی که در این چند سال تکرار می‌شود این است که از طرف مرکز به داورها کد و نقشه راه داده می‌شود، در صورتی که در سال‌های قبل داوران در بخش انتخاب اثر آزادتر بودند و انتخاب نهایی اثر براساس کیفیت و پتانسیل اجرایی انتخاب می‌شد. من از اولین دوره جشنواره فجر با ارائه اثر در این رویداد حضور داشتم، یادم هست که امکانات کاملاً برای گروه‌های تئاتری فراهم بود در حالی که امروز به کارگردان‌های بخش استانی پس از اجرا می‌گویند گروه‌شان را به شهر برگردانند و فقط مجوز اقامت کارگردان و دستیارش را صادر می‌کنند. در واکنش به صحبت‌های علیرضا حنیفی، افشار فتوحی اضافه کرد شاید برای ارائه خدمات بیشتر به گروه‌ها دچار مشکلات اقتصادی بوده‌اند، اما لزوم ماندن گروه‌ها در این فستیوال برای کسب تجربه بسیار تاثیر گذار و حائز اهمیت است. این موضوع بر کسی پوشیده نیست که برای یک هنرمند حتی دیدن یک کار ضعیف می‌تواند به عنوان یک کلاس درس باشد. حنیفی در ادامه با تاکید بر مهم بودن تئاتر در یک کشور گفت: یاد دارم در تجربه اجرایی که در شوروی سابق داشتیم، در پایان اجرا با سفیر شوروی به گفتگو نشستیم، او رو به ما گفت که ما وقتی وارد یک کشور می‌شویم در ابتدا تئاترهای آن کشور را به تماشا می‌نشینیم و از این طریق است که متوجه می‌شویم به یک کشور باید حکومت کنیم و یا باید با آنها تعامل کنیم! از تئاتر یک کشور متوجه می‌شویم شعور و فرهنگ یک کشور در چه سطحی است؟ او به گروه ما دوستانه گفت

هستند. ما مشکلی با مذهب و جنگ نداریم اما زیباتر این است که فکرهای متفاوت و حتی مخالف با هم به تبادل فرهنگی از جنس تئاتر در این قاب بی‌انجامد.

رضا آشفته در ادامه به این سوال که آسیب شناختی پرداخت به مسئله جنگ و نمایش را در تئاتر فجر را چگونه ارزیابی کرده است، پاسخ داد: ما با جنگ و یا مذهب به عنوان یک موضوع مشکل نداریم، اما مهم شکل پرداختن به موضوعات است که در این نمایش‌ها شاهد بودیم تولید عمده این آثار بدون شناخت از ماهیت و عدم تخصص در پرداخت ارائه شده بودند. دلیل اصلی این اتفاقات هم این است که این هنرمندان بدون پرسش جنگی به سراغ این موضوعات می‌روند. همین پرسش است که باعث می‌شود تبعاتی از جنگی که ۳۳ سال از آن گذشته امروزی شود، چرا که تئاتر نمایشی از اکنون است نه دیروز و فردا، اگر ما بتوانیم پرسش امروز خود را در سال ۱۴۰۱ نسبت به هر موضوعی در صحنه بیان کنیم، آن تئاتر گیرا و پویا خواهد بود.

علیرضا حنیفی:

گذشته چراغ راه آینده است

حنیفی در پاسخ به این سوال گفت: جنگ اصلاً این چیزی که در این آثار نشان می‌دهند نیست، چه بسا فردی که در دوران جنگ برای حمله به دشمن از هم‌زمان خود پیشی می‌گرفت در حال حاضر برای ساختن برج از بقیه سبقت می‌گیرد! آیا این مسائل در هنر قابل بازگویی است؟ دیدگاه به جنگ نیاز به شناخت و لمس دارد، اما عمده آثار در این موضوع تکرار یک شعار قدیمی است. حنیفی در ادامه درباره حضور پررنگ‌تر موضوعات تئاتر دفاع مقدسی در این دوره از جشنواره اضافه کرد: در این دوره تالار حافظ به نمایش‌های برگزیده از جشنواره صاحب‌دلان اختصاص یافته، که این آثار در قند و قواره فجر نبودند. علاوه بر این انتخاب و نمایش موضوعی در جشنواره‌ها در دوره‌های چند ساله باعث اپیدمی شدن این موضوعات در جشنواره‌های بعدی می‌شود. با این حساب است که کارگردانان برای حضور در جشنواره بنا را بر این منوال می‌گذارند که برای حضور یا باید امام حسین را بکشند و یا بچه‌های منطقه را!! فرهنگ امروز ما از چند زاویه مورد هجوم قرار گرفته است.

رضا آشفته:

فرهنگ نیاز به بیان آزاد دارد

در ابتدای نشست رضا آشفته برای ارزیابی روند تئاتر فجر در ایستگاه چهل و یکم با اشاره به شرایط امروز گفت: در ابتدا باید ببینیم که دوره چهل و یکم در چه وضعیتی در حال برگزاری است این دوره یک ماقبل دارد که بسیار در آن تاثیر گذار است، این ماقبل برمی‌گردد به سال ۱۳۸۸ که از این سال فضای فرهنگی ایران به تدریج با یک افت مواجه شد سالی که فضایی امنیتی بر فرهنگ مستولی گشت. در ادامه نیز در سال ۱۳۹۱ در دولت روحانی تشدید تحریم‌ها فشارهای اقتصادی بر فرهنگ و هنر تاثیر گذاشت و در عین حال انقباضات سیاسی در دوره‌های مختلف دولت‌ها باعث شد فرهنگ مسیر تعالی خود را در دست سیاستگذاری‌ها از دست بدهد. در حالی که از سال ۱۳۷۶ تا سال ۱۳۸۷ ما شاهد یک مسیر رو به رشد فرهنگی بودیم. فرهنگ برای رشد در تماشای شاخه‌ها چه تئاتر و سینما و شعر و ادبیات و رسانه نیاز به یک فضای باز و آزاد دارد. چرا که هنرمند باید بتواند آنچه را که در ذهن و مدنظرش است را آزادانه بیان کند که این امر در رشد و تعالی فرهنگ بسیار تاثیر گذار است. هنرمند وقتی نتواند صادقانه تجربه زیسته خود را در اثرش خلق کند، قطعا رو به تولید اثری می‌آورد که برگرفته از دغدغه‌های وجودی‌اش نیست که در نهایت به یک خروجی ضعیف از آثار برمی‌خوریم که در شکل‌گیری آن دیگر مسئولین این دوره از جشنواره و یا... نقشی ندارند چرا که این خروجی ضعیف ماحصل یک روند رو به سرانجامی است که متأسفانه در هر دوره شیب آن تندتر می‌شود. اتفاقاً باید از کوروش زارعی و سایرین فعال در ستاد جشنواره تشکر کرد که در این شرایط که سخت‌ترین دوره برگزاری جشنواره تئاتر فجر است قبول مسئولیت کرده و کار می‌کنند. دوره‌ای که هنرمندان به قاعده هم سویی با مردم کنار کشیده‌اند و عده کمی که از تراق‌شان از این راه است و یا جوان‌تر و تازه کار هستند در این جشنواره حضور دارند. در حالی که جشنواره فجر به اقتضای دوره‌های درخشان سپری شده نیاز به حضور آثار برجسته‌تری از تئاتر به معنای تئاتر نسبت به سابقه‌اش دارد. اما در این دوره با در نظر گرفتن تمامی شرایط، شاهدیم که بخشی از کارها وارد جدول شده‌اند که در حد و اندازه این جدول نیستند. عمده این آثار با موضوع مذهب و جنگ